

MARI

ANBOTON ETA GORBEAN

JESSE-83

Liburu hau
Euskal Jaurlaritzako
Hezkuntza Sailak onartu dau
1983ko apirilaren 13an

MARI ANBOTON ETA GORBEAN

JUAN MANUEL ETXEBARRIA AYESTA

Eragileak: Fermin eta Juan Mari Iraolagoitia

Egilea: Juan Manuel Etxebarria Ayesta

Marrazkilaria: Jesus Antonio Ruiz

Margoa: Ernio, S. L.

Depósito Legal: BI-850-83

Inprimaketa: Igarri, S. C. L., Deusto-Bilbao

Argitaratzailea: IKA, Euba. Tnoak: 673 04 86 - 673 18 50

Argitaletxea: Ibaizabal

OLA BARRIA

J. M. Etxebarriak OLA BARRIA ipuin honegaz Eubako Lauaxeta ikastolako 1982ko Ipuin Lehiaketan bigarren saria lortu eban.

Euskera ederra egiten dan herri txiki baten, Simon izeneko gizon zintzo, alai eta on bat bizi zan. Ni, bere auzoan bizi nintzan eta beste egun askotan legez, ikastolatik urten orduan, etxerantzean amari errekaduak egin, etxera etorri, iturriko ura ekarri, ogia eta gaztaia hartu eta Simonen etxera joan nintzan.

Han egoan Simon sutondoan artagarantzen eta berba gura, bere betiko irribarrearekin. Ezarri nintzan bere ondoan eta esan eustan:

—Manu, ba zatoz gaur ere! Ikusten dozunez gaur hemen nabil artoak garandu eta artoak garandu eta bide batez ipuin bat kontatu behar deutsut, bai, neuri aititak kontatutako ipuin bat. Badakit asko ere asko gustatuko jatzuna, ikusiko dozu.

Zintzo: Jator, on.
Sutondoan: Suaren ondoan.
Berba gura: Berba giteko gogo.
Ezarri: Jezarri, jarri.

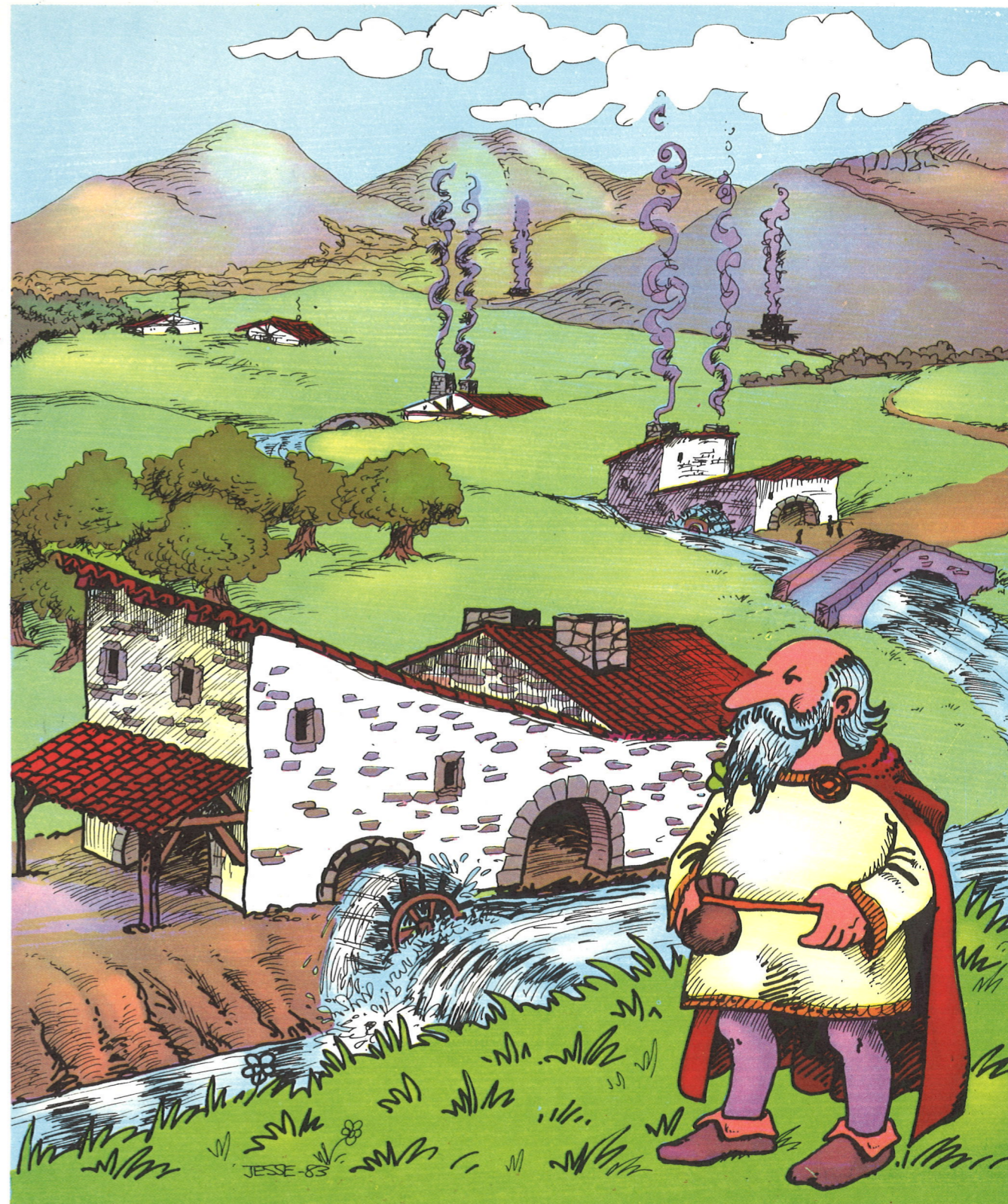

Behin baten, Euskadiko herritxu baten gizon aberats bat bizi zan. Diruduna zan baina herrikoentzat gogorregia, harroa eta diruzalea. Eta egun baten OLA barri bat egiten hasi zan.

—Simon, zer da OLA? —esan neutson.

—Ba, gaur egun labe handiak dagoz baina lehenago burdina urtu eta lantzeko OLAK egozan eta bertako langileak «ola-gizonak» ziran. Bai, eta garai haretan Euskadin OLA asko ere asko egozan egon ere. Gaur gehienak jausi edo apurturik dagoz, egon ziran tokiko izena bakarrik geratzen dala; esate baterako: Olabbarri, Olazar, Olatxu...

Ola: Antzina burdina urtu eta lantzen zan lantegia.
Ola-gizonak: Oletako langileak.

Eta gizon aberats horrek OLA barria egiten amaitu ebanean martxan botatzen joan zan bere ola-gizonekin baina ahalegin guztiak eginda ere ezelan ere ezin bota martxan.

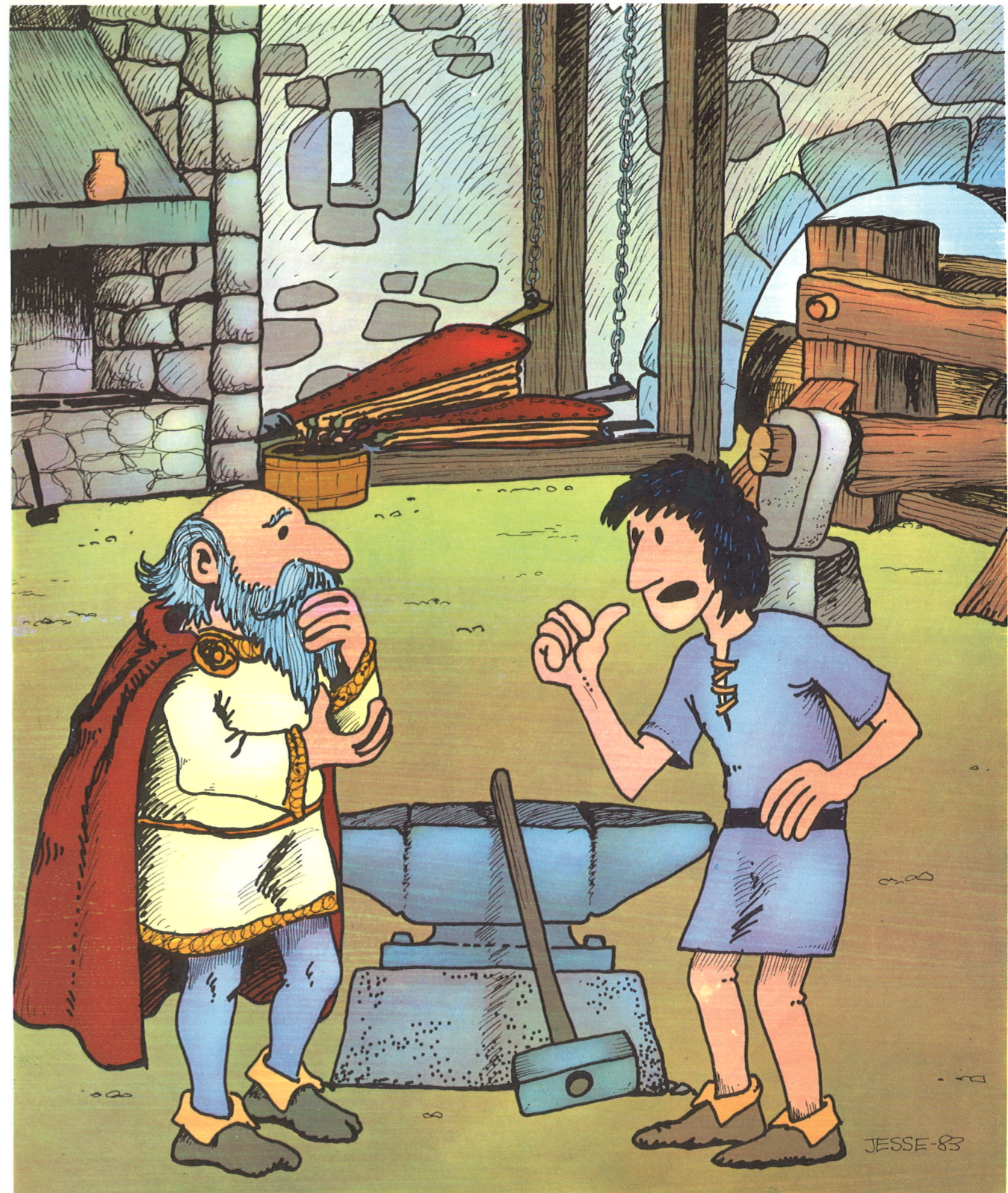
Orduan ola-gizon batek apal apalik esan eutson goiak eta beheak joten egoan OLAREN ugazabari:

—Bada ezpadan, zergaitik ez dozu bialtzen baten bat ANBOTOKO SEÑOREAREngana, hemen jazotzen danaren barri eskatzen?

Ugazabak orduan, sudurrari batera eta bestera eginaz, bere morroi bat bialdu eban ANBOTOKO SEÑOREAREngana.

—Simon, parkatu, baina nor da ba ANBOTOKO SEÑOREA —galdetu neutson.

Goiak eta beheak jo: Haserre egon.

A!, bai, zu txikia zara eta ez dakizu, baina ANBOTOKO SEÑOREA esaten daben legez, Jesukristo jaio aurreko pertsonai bat ei zan. Andra galanta, gorritz jantzita ibiltzen ei zan «garrretan» leza batetik bestera batez ere gaba-iluntzetan. Zazpi urte egiten ei ebazan Anboton, beste zazpi urte Gorbea ondoko Supilaur lezan eta beste zazpi urte itxasoan. Eta asko joaten ei jakozan konsulta eskatzen baina lezara aurrerantz sartu eta atzerantz urten behar izaten zan, bestela betiko barruan geratzen ei ziran. Baina, Jesukristo jaio zanean Anbotoko Señoreak podere guztiak galdu ebazan eta Jesukristoren ezaugarriarik ezin eban euki bere lezan. Baina euskaldun batzuk Jesukristogan sinistu arren, ohiturak galtzea sarritan ez da erreza eta, bada ezpadan konsultatzen joaten ziran.

Garretan: Txispak botatzen.
Leza: Koba.

Ugazabak bialdu eban morroia, Supilaur lezara heldu zan eta barrura sartu zanean, Anbotoko Señorea goruetan aurkitu eban, herri zekorra ondoan etzunda eukala inguruko mahai eder eta beste ikaragarritzko gauza askoren artean.

Erdi itsuturik egoan morroia eta ez ekian zer egin ez zer esan. Baina halakoren baten Anbotoko Señoreak goruetari utzi eta zilarrezko balda batetik sagardoz betetako pitxar bat eta urre gorritzko basu bi atera ebazan harri landuzko mahaira eta esan eutson morroiari:

—Ezarri eta edan nahi dozun guztia eta ez bildurtu; zulako asko etorri da hemendik eta bakoitzak berea zainduz ondo konpondu gara.

Goruetan: Haria egiten.

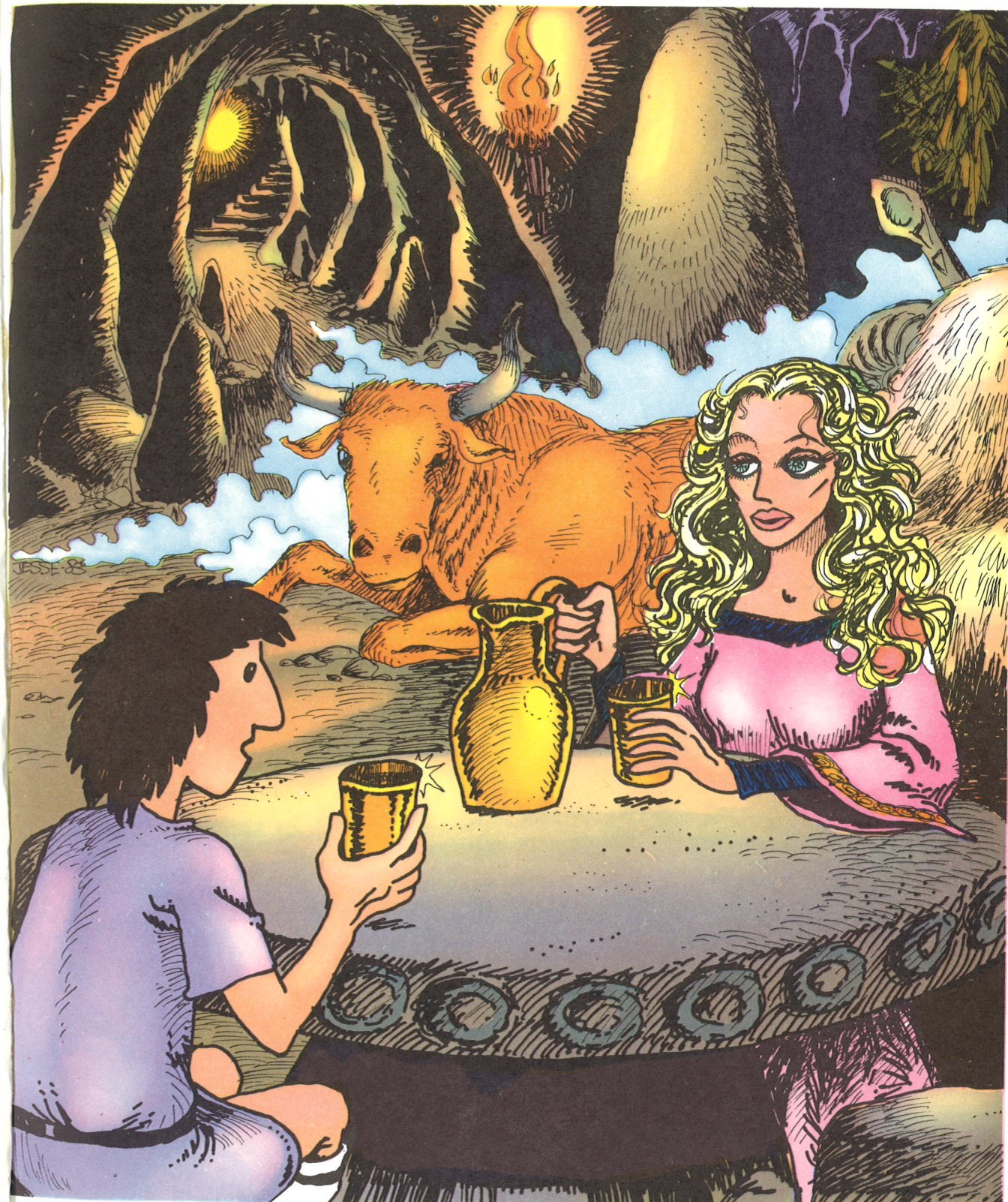

Orduan gure morroiak, ohitura zan legez, edan aurretik «Jesus» esan eta tragu eder bat egin eban eta Anbotoko Señoreak esan eutson:

—Zertan zatoz ba? Nork bialdu zaitu nigana?

—Ba, ugazabak bialdu nau zugana konsulta bat egiteko. Nire ugazabak OLA barri bat egin dau eta ezin dau martxan bota ezelan ere.

—Bai, badakit zer jazotzen dan —erantzun eutson «Anbotoko Señoreak»—. OLA barri hori deabruak dauka loturik eta martxan jarri nahi badozue, urli lekuko komentoko superiorrak bedeinkatu egin behar dau OLA hori. Eta esan eiozu zure ugazabari, nik esana egiten badau OLA barri hori martxan hasiko dala.

—Eskerrik asko danagaitik eta beste baterarte —esan eutson morroiak.

—Itxaron, erantzun eutson Anbotoko Señoreak. Hori basu hori eroan eizu zeugaz, hemen uzten badozu, lehen txarto egon banaz horregaz txarrago egongo naz eta.

—Baina hau basu hau zeurea da —esan eutson morroiak ikaraturik.

—Bai, badakit, baina zuk sagardoa edan aurretik «Jesus» esanez bedeinkatu egin dozu eta eroan eizu lehen bait lehen.

Orduan morroiak atzerantz urten eban lezatic urre gorrizko basu eta guzti eta arin baino arinago joian etxerantz.

Arin baino arinago: Oso arin.

Bidean joanean-joanean, gauza asko ikusi ebazan: goietan artzainak ardiak zaintzen, pagadietan ikazginak ikatza egosten gero oletan burdina lantzeko, gaztainudietan baserritarrak gaztaina batzen eta kirikiñusietan gordetzen urtean zehar jan edo saltzeko, beresietan egurginak negurako egurra gertatzen, eta ez dakit zenbat gauza gehiago ...baina ez eukan barriketarako astirik ez gogorik eta arnasestu ikaragarri batez heldu zan OLA aurreko gizon artera.

Joanean Joanean: Bidean doala.
Goietan: Mendietan.
Pagadi: Pagoak dagozan basoa.
Ikazgina: Ikatza egiten dauana.
Gaztainudi: Gaztainak dagozan basoa.
Kirikiño: Gaztaina garauen gaineko azala.
Kirikiñusi: Kirikiñoak batzeko tokia.
Beresi: Berez hasten diran basoak.
Egurgin: Egurra gertatzen dauana.
Arnasestu: Arnasa arin hartu.

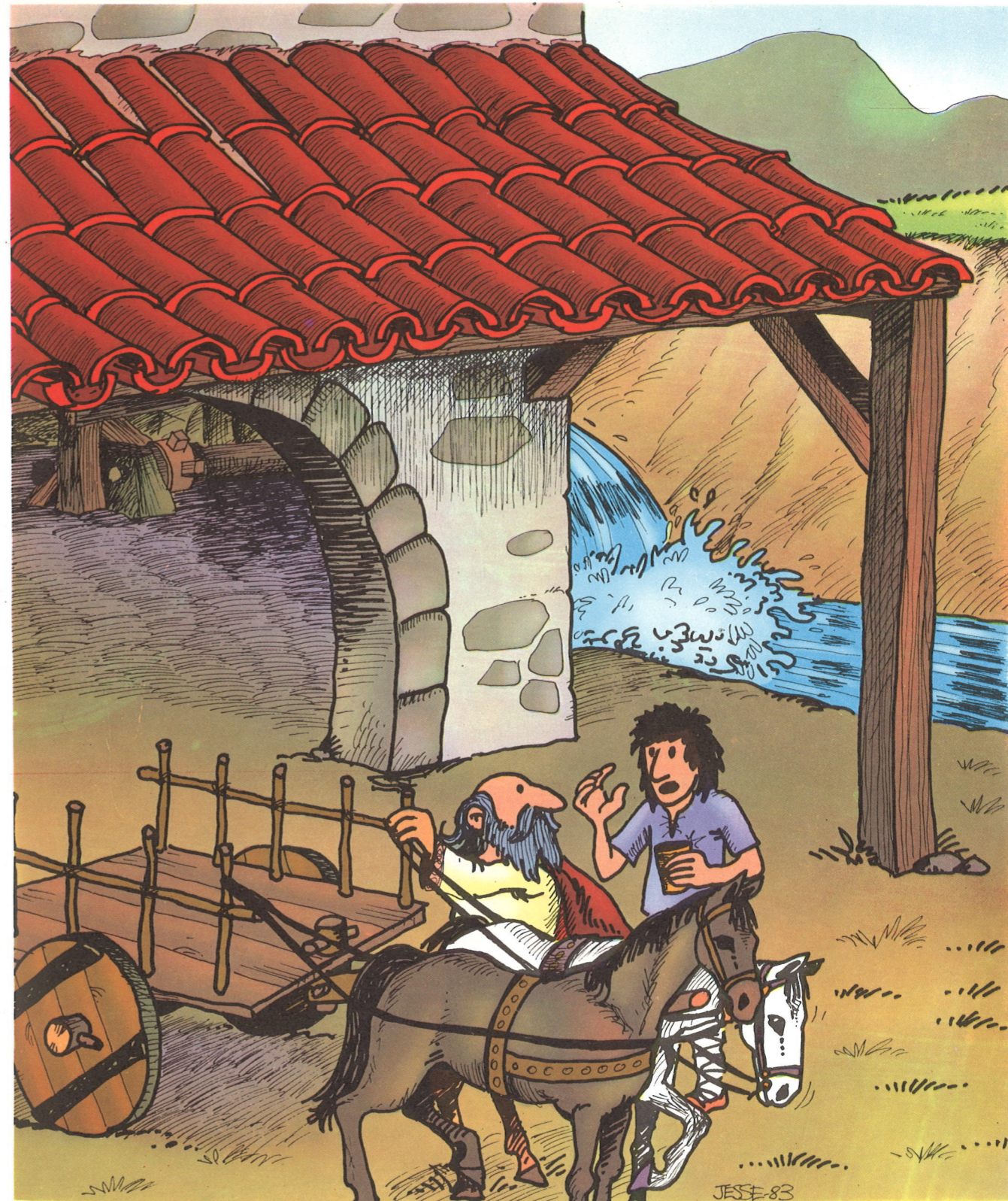
Bihotzeko taupadak eta arnasestua lasaitu jakozanean, entzun, ikusi eta bizitako guztia kontatu eutsen eta sinistu ezinda geratu jakozan, baina urre gorrizko basua ikusi ebenean ez euken dudarik.

Ugazabak orduan bere zalburdirik onena eta zaldirik bizko-
rrenak harturik, urli lekuko komentora joan zan.

Komentoko superiorrak, jazotako guztia entzun ebanean, danari utzi eta eleiz jantziak harturik arin ere arin joan zan zalbur-
dira eta baetozen OLA barrirantz.

Bien bitartean, herri guztia alkartu zan OLA barriaren au-
rrean baina danak ikaraturik, bata bestea baino larriago, ahorik
askatu barik baekien OLA barri haretan parte txarrekoak egozala
eta.

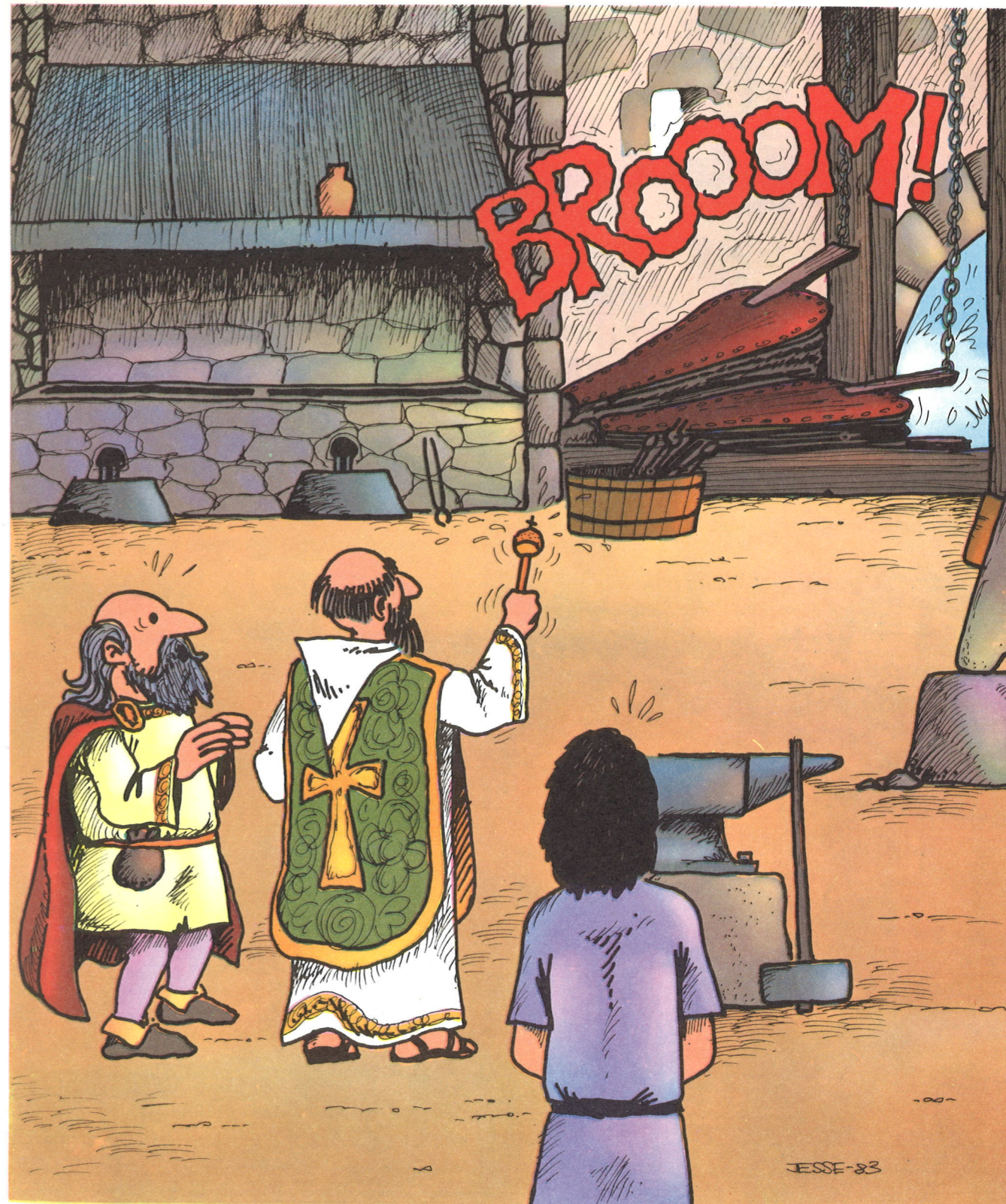
Taupada: Bihotzeko odolaren golpeak.
Zalburdi: Zaldidun burdia.
Arin ere arin: Oso arin.
Ahorik askatu barik: Hitzik egin barik.
Parte txarrekoak: Deabruak.

Halakoren baten heldu zan superiora eta zalburdi gainerik hasi zan esaten: «Ez bildurtu! Bedeinkazinoa botatzen dodanean ikaragarrizko zarata bat entzungo dozue, baina barrero dinot ez bildurtu!

Superiorak orduan, eleiz erropak jantzi, beso biak jaso eta otoitz batzuk egin ondoren, bedeinkatu eban OLA barria eta: Brum! Braum! Trum! Traum! Burrundada ikaragarri batez urten eban deabruak eta une haretatik aurrera: Trikitin! Traukitin! Trikitin! Traukitin! ondo baino hobeto ebilen OLA barria.

Burrundada: Zarata handia.
Ondo baino hobeto: Oso ondo.

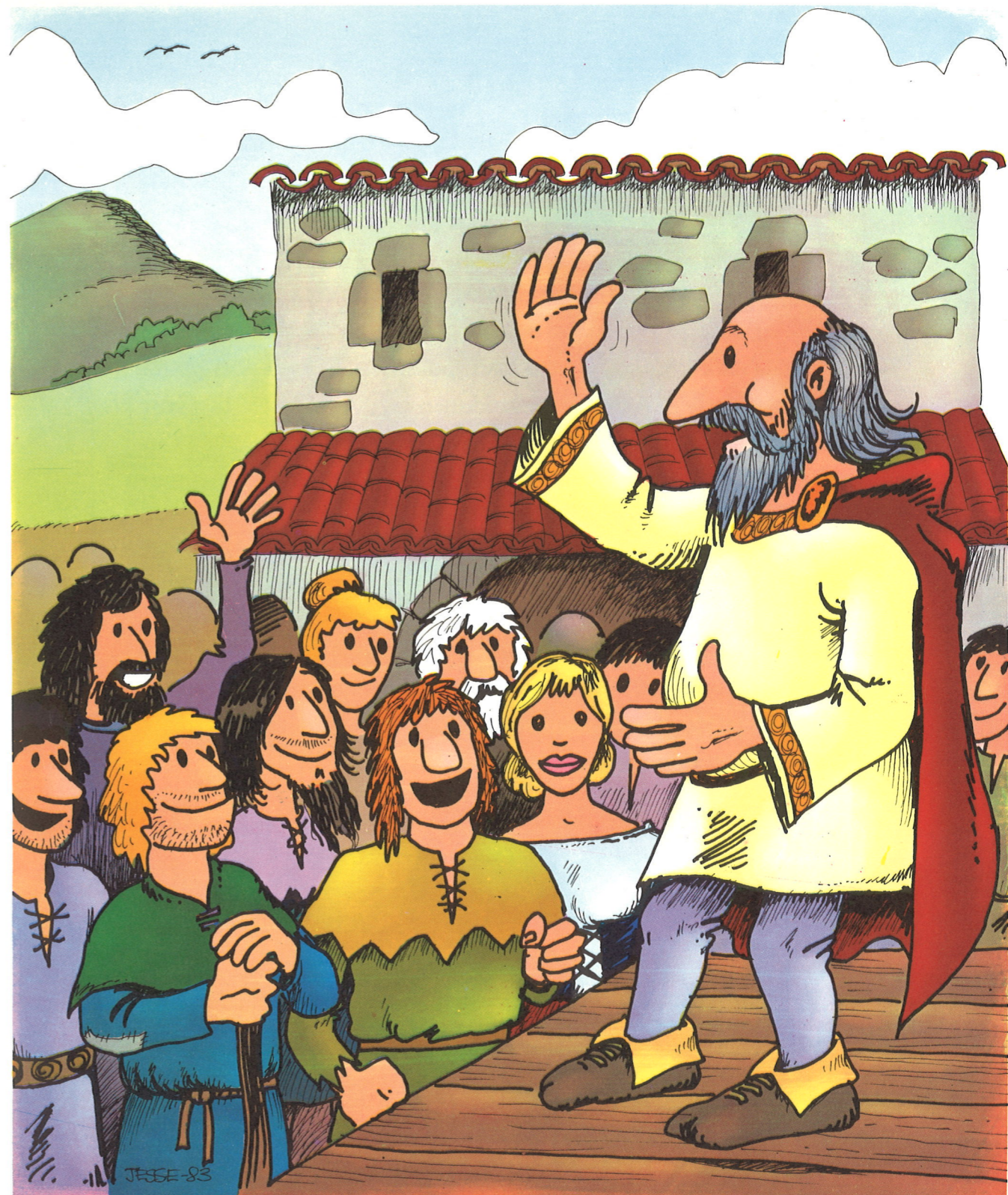

Ugazabak, ikusiak ikusita eta entzunak entzunda, aurrean eukan herri guztiaren aurrean hiru lau berba esan ebazan erdi negarrez: «Orain arte, herritarrok, ez naz lagun ona izan zuekin, baina hemendik aurrera herriagaitik lan egiteko prest nago eta ohostu deusuedana erreituekin emongo deusuet. Gainera, zue-tariko baten bat lan barik aurkitzen bada, etorri daitela OLA barrira.»

Eta halantxe izan zan. Ordutik hona herriko guztiak poz pozik bizi ziran alkartasunean.

Ni, Simoni begira egon nintzan denbora guztian eta ipuina amaitu eustanean pozik baino pozago joan nintzan etxera.

Erreitu: Interesak.

Hurrengo egunean ikastolara heldu nintzanean, Ander nire irakasleari kontatu neutson Simonek kontatutako ipuina eta kontatzen amaitu nebanean begi biak zabaldu jakozan eta esan eustan: «Nork kontatu deutsu hori ipuin hori? Ipuin hori polita eta interesgarria da benetan euskaldunen bizitza ezagutzeko. Gaur euskerako klasean ume guztien aurrean kontatu behar dozu ipuin hori eta etxera joaten zaranean galdetu eiozu kontatu deutsunari honelako edo antzerako ipuin gehiago dakian».

Nik, Ander irakaslearen esana jarraitu neban eta ahal neban ipuin guztiak batu neban. Gaztetxua nintzanean Ander irakasleak berak laguntzen eustan idazten baina nagusiagoa nazenik eta hona neuk idazten ditut irakaslearen esaera bat gogoratzuz: «Idazten ez dana biziarekin doa, idazten dana barriz, hemen geratzen da etorkizunerako».

Etorkizuna: Gerokoa.

**ANBOTOKO
SEÑOREA**

J. M. ETXEBARRIA

Jesukristo jaio baino urte asko lehenago, Bizkaiko baserritxu zahar baten ama-alaba bi bizi ziran. Ama langilea zan eta egun guztian zehar lan eta lan ebilen bere etxe inguruko solo eta mendietan. Alabea osterera alper-alperra zan eta lan asko egiteko euki arren orrazia hartu eta bere buruko ule gorriak orraztu eta orraztu igaroten ebazan egunaren ordu guztiak eta iluntzean beti legez lanak egin barik.

Ama ona baino hobea zan baina egunero ekintza bardinetan lanaren lanaz guztiz nekaturik ebilen, hezurak lokatuta, buruko min kendubakoarekin eta ezertarako gogo barik lan guztia beretzat zalako.

Lan eta lan: Lanean.
Lanaren lanaz: Lan askorekin.

Egun baten, beti legez, eguneroko lana amaitu ta gero heldu zan etxera eta bere alabea lanak egiten barik, orraztu eta orraztu ikusi ebanean, pazientziatik urtenda eta odolak ur eginda, maldizio bat bota eutsan esanez: «Alaba alperra eta bihotz gogorra, zoaz nire etxetik gutxienez Anbotoko lezara eta ez zaitetz etorri gehiago».

Esan baeban ze, ama-alabak betiko banandu ziran. Ama etxean geratu zan eta alabea maldizioaren indarrez garrretan! joan zan Anbotoko lezara eta helduaz batera «ANBOTOKO SEÑOREA» bihurtu zan.

Odolak uregin: Oso haserre.
Helduaz batera: Heldu ta arin.

Bakar bakarrik egoan leza barruan. Gaba luze egin jakon. Egunsentia heldu zanean jan bila joan zan Anbotoko haitz bitarterik haitz bitarte eta harrapatu ahal izaten ebazan muskerrak eta, gordin gordinik jaten ebazan.

Bakar bakarrik egongo zalakotan egoan baina ez zan egon luzaro bakarrik. Inguruetako artzainak, neska ule gorri galanta ikusi ebanean lezara urreratzen jakozan eta ondora heldu eta halako neska ikusgarria, bakarrik eta ezer ere barik egoala ikusirik, joan euren txaboletara eta danetarik eroaten eutsen.

Egunsentia: Egunaren hasiera.
Gordinik: Egosi barik.

Gaur gauza bat bihar beste bat, apurka-apurka hutsik egoan leza ederto apaindu eban eta ezer falta barik bizi zan. Jente asko joaten jakon ikustera eta konsejua eskatzera.

Urteak joan urteak etorri, ama, bere alabarekin gogoratu zan eta aspalditik alabaren barri barik egoan legez, Anbotorantz abiatu zan zer zan edo zer ez zan jakiten.

Anbotora heldu zanean eta bere alaba hain ondo ikusi, beste maldizio bat bota eutson esanez:

Urteak joan urteak etorri: Denborea pasatu.
Abiatu: Joan.

Kanpora hemendik! Hemen ondoegi bizi zara eta zoaz Gorbeako lezara, ez zaitut ikusi gura inoren kontura bizitzen eta!

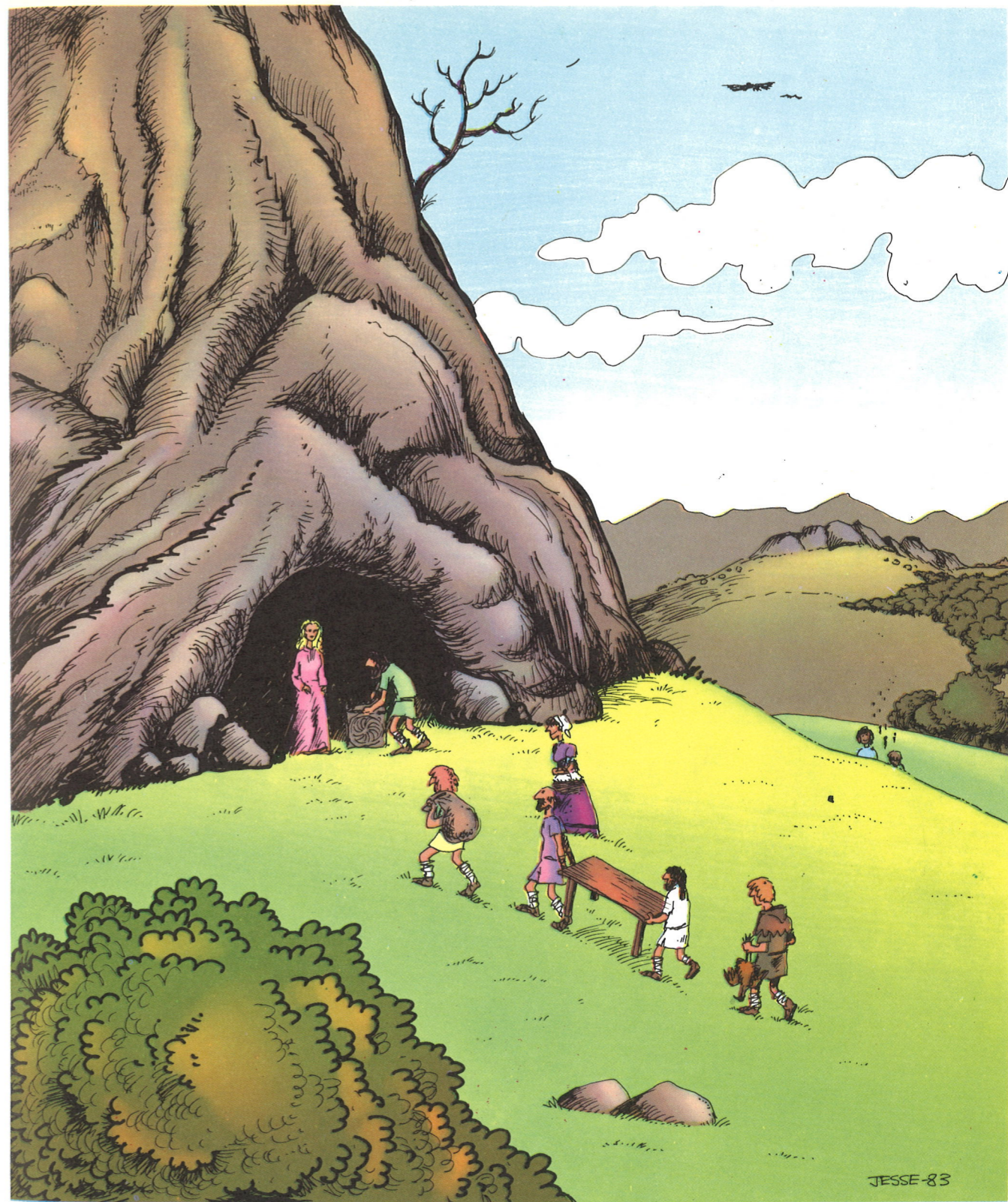
Orduan «Anbotoko Señoreak» amaren esana bete eban eta garrretan! joan zan Gorbea ondoko Supilaur lezara. Gabaz heldu zan. Leza handia zan benetan. Leza aurrean egon zan luzaroan eta inguru guztietara begiratu arren ez eban ez entzun ez ikusten ezer. Zelan ikusiko eban ba, inguruetako artzain eta nakazariak, garrretan etorri zan «Señorea» ikusi orduan, bildurkilik egozan euren txabola eta etxeetan eta.

Esana: Agindua.
Luzaroan: Denbora askotan.
Nekazari: Lurra lantzen dauana.
Bildurkilik: Bildur askorekin.

Hurrengo egunean Supilaur leza aurrean jende asko alkartu zan eta neska haren edertasuna ikustean ahoa zabalik eta adurra dariola egoan jende guztia. Neska galanta benetan! Baina leza barrua ezer ere barik ikusi ondoren, artzain eta nekazari guztiak arineketan joan ziran bakoitza bere etxe eta txabolara eta danen arte Supilaur leza ontziz, tresnaz, jantziz, janariz eta edariz bete eben. Ha zan sugertea! «Anbotoko Semorea» Anboton baino hobeto bizi zan. Ez eukan lagun faltarik. Geroago eta jende gehiago joaten jakon konsultatzera.

Dariola: Jausten.

Ama enteratu zanean bere alaba lehen baino hobeto bizi zala pausurik galdu barik, Supilaurrera joan jakon eta hango handitasuna eta edertasuna ikustean, beste maldizio bat bota eutson esanez:

«Zoaz barriro Anbotora. Supilaur lezan bizi zaranik eta hona herrian askoz txarrago bizi gara eta zeure erruz gagoz larritasunez beterik; horregaitik ba, zoaz lehen baino lehen Anbotora.»

«Anbotoko Señorea», birritan pentsu barik Anbotora joan zan barriro dana bertanbera utzirik, eta harrezkero euskaldun zaharrak iñoenez, garrretan eta txispotsean ibiltzen ei zan lezarik leza gaba-iluntzetan.

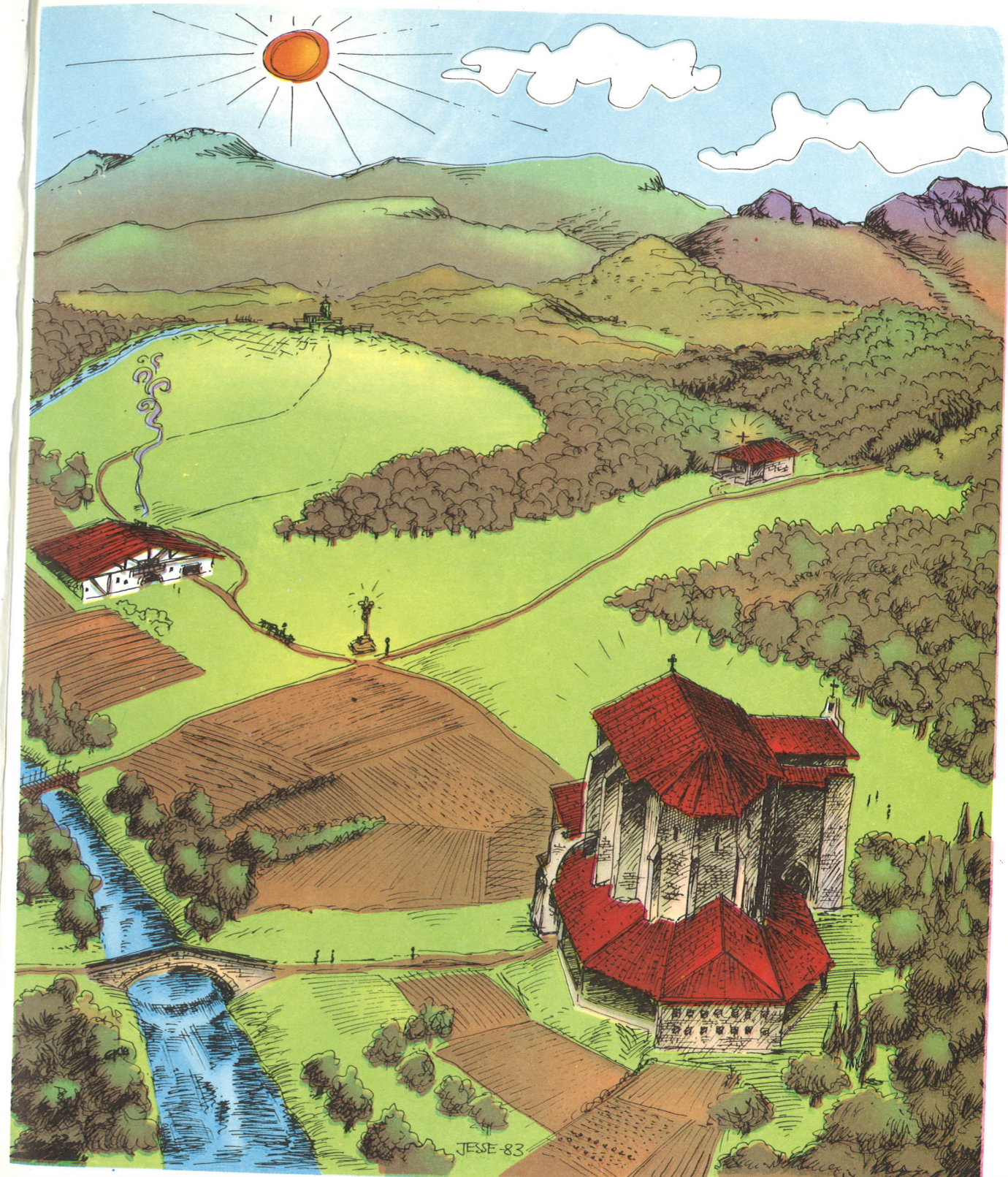
Lehen baino lehen: Oso arin.
Birritan: Bi bider.
Harrezkero: Ordutik ona.
Txispotsean: Txispak botatzen.

Gizaldiak joan gizaldiak etorri, Euskalerriko biztanleek Jesukristoren jaiotza ezagutu eben. Euskalerrria apurka-apurka komentoz eta eleizaz bete zan eta harrezkero, zelan zabaldu eta onartu Jesukristoren Barri Ona, halan eskastu «Anbotoko Seño-rearenganako» joera.

Eleiz-gizon asko eta asko sortu zan Euskalerrrian zehar eta Jesukristo jaio aurreko siniskerak galduz-galduz joiazan.

Gizaldi: 100 urte.
Barri ona: Ebanjelioa.

«Anbotoko Señorea» bakar bakarrik geratu zan. Jendeak konsultazera joateari utzi eutson. Halan eta guztiz ere, ohiturak ez galtzarren banakaren bat joaten jakon konsulta eskatzen, baina kontuz ibili behar izaten ei zan.

Jesukristo jaio zanetik ez eban onartzen kristau ezaugarriak eta bere lezan aurrerantz sartu eta atzerantz urten behar izaten zan.

«Anbotoko Señorea» podere handiko andrea zan baina Jesukristo jaio zanetik eta hona podere barik geratu zan.

Jesukristo egiazkoa da, «Anbotoko Señorea» osterera ez zan izan egiazkoa, ipuin bat baino.

Jesukristo nagusi egin zan Euskalerrian eta gora-behera handiak egon arren, nortasuna galdu barik etorri da gaur arte. Jesukristoren irakatsiak jarraituz ez ete gara gauza Euskalerra baketsu eta maitasunezko bat egiteko?

Nortasuna: Norbera izatea.

UMEENTZAKO IPUIN-TXORTA

- 1.—MARI ANBOTON ETA GORBEAN, Juan Manuel Etxebarria
- 2.—BAKOITZARI BEREAN, Ramón Etxebarria
- 3.—TXOLINTXU ETA NEKANETXU, Bibiñe Pujana - L. C. Abeal
- 4.—KARRAMARROEN IBILALDIA, Felix Zubiaga
- 5.—FRAKOTE IKERLARI, Ana Arruza .
- 6.—MARI ANBOTOKOREN IBILALDIAK, Josu Penades Bilbao
- 7.—KUKUAMETS, Juan txu Rekalde
- 8.—BASAJAUNAK, Juan Manuel Etxebarria
- 9.—AMAMAREN ABERETXOAK, Bibiñe Pujana
- 10.—LAMIÑAK, Juan Manuel Etxebarria
- 11.—KUKU PASOTA, Felix Zubiaga
- 12.—TXITXIBURRUNTZI ETA ARATOSTE, Bibiñe Pujana
- 13.—HALABEHARREZ MEDIKU, Felix Zubiaga
- 14.—IBANENTZAKO ARGI APUR BAT, Ederne Urkiola
- 15.—MAINTON ETA PRAISKU, Bibiñe Pujana
- 16.—ABEREA, Igone Magunagoitia
- 17.—ONDO IKASITAKOAREN AGERBIDEA, Ramon Etxebarria
- 18.—KISMI ETA OLENTZERO, Juan Manuel Etxebarria
- 19.—PERU TA MARIXA, Sabin Barruetabeña
- 20.—PERU TA MARIXA, Sabin Barruetabeña
- 21.—PERU TA MARIXA, Sabin Barruetabeña
- 22.—PERU TA MARIXA, Sabin Barruetabeña
- 23.—ARPEKO MARI, Eusebio Erkiaga
- 24.—SAN MARTINTXO, Juan Manuel Etxebarria